

Олена Ігорівна ТИЩЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
викладач кафедри «Банківська справа і фінансова безпека»,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
кв. Молодіжний, 20 а, м. Луганськ, 91034, Україна
E-mail bank_delo2000@mail.ru
Телефон: +380642419572

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БАНКАХ УКРАЇНИ

Тищенко, О. І. Аналіз депозитів фізичних осіб у банках України [Текст] / Олена Ігорівна Тищенко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 14. – № 2. – С. 36-42. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Надано оцінку впливу депозитних операцій з фізичними особами на стабільність та витратність формування ресурсної бази банків України. Проведено структурний аналіз депозитного портфеля за строками залучення та групами банків. З'ясовано банки-лідери щодо нарощування обсягів депозитного портфеля фізичних осіб. За допомогою методу коефіцієнтів проаналізовано якість депозитних коштів фізичних осіб. Визначено динаміку процентних ставок за депозитами за видами валют з метою оцінки ступеня витратності цього ресурсу. За допомогою горизонтального та вертикального аналізу здійснено оцінку рівня процентних ставок та кількості депозитних програм, що пропонуються вітчизняними банками фізичним особам за типами цих програм. За результатами проведеного аналізу надано оцінку сучасного стану депозитного ринку фізичних осіб та визначено основні тенденції його подальшого розвитку.

Ключові слова: *аналіз; депозити; фізичні особи; ринок банківських депозитів; стабільність ресурсної бази; витратність ресурсної бази; банк.*

Елена Игоревна ТИЩЕНКО

АНАЛИЗ ДЕПОЗИТОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В БАНКАХ УКРАИНЫ

Аннотация

Дана оценка влияния депозитных операций с физическими лицами на стабильность и затратность формирования ресурсной базы банков Украины. Проведен структурный анализ депозитного портфеля по срокам привлечения и группам банков. Выявлены банки-лидеры по наращиванию объемов депозитного портфеля физических лиц. С помощью метода коэффициентов проанализировано качество депозитных средств физических лиц. Определена динамика процентных ставок по депозитам в разрезе видов валют с целью оценки степени затратности данного ресурса. С помощью горизонтального и вертикального анализа осуществлена оценка уровня процентных ставок и количества депозитных программ, предлагаемых отечественными банками физическим лицам по типам этих программ. По результатам проведенного анализа дана оценка современного состояния депозитного рынка физических лиц и определены основные тенденции его дальнейшего развития.

Ключевые слова: *анализ; депозиты; физические лица; рынок банковских депозитов; стабильность ресурсной базы; затратность ресурсной базы; банк.*

Olena Igorivna TYSHCHENKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Lecturer of the Chair of Banking and Financial Security,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
Molodizhnyi kvartal, 20-a, Lugansk, 91034, Ukraine
E-mail bank_delo2000@mail.ru
Phone: +380642419572

THE ANALYSIS OF PHYSICAL PERSONS' DEPOSITS IN BANKS OF UKRAINE

Abstract

It has been proposed the assessment of influence of deposit operations with physical persons on stability and the cost intensity of formation of the resource base of Ukrainian banks. The structural analysis of the deposit portfolio of banks on attraction terms and groups of banks is carried out. The leading banks on increasing of physical persons' deposit portfolio are revealed. The quality of physical persons' deposits is analyzed by the method of coefficients. The dynamics of interest rates on deposits by the type of currency is determined in order to assess the cost of this resource. The evaluation of the interest rates level and the amount of deposit programs, offered by domestic banks to physical persons on types of programmes, is carried out with the help of the horizontal and vertical analysis. The estimation of current state of physical persons' deposit market is given according to the results of the analyses and the main tendencies of its further development are defined.

Keywords: analysis; deposits; physical persons; market of banking deposits; stability of the resource base; cost intensity of the resource base; bank.

JEL classification: G210

Сутність депозитної операції полягає в акумуляції банком на ринку як фінансовим посередником тимчасово вільних грошових коштів на визначений термін та за визначену плату та розміщення цих фінансових ресурсів від свого імені, на власний розсуд та ризик. Депозитні банківські операції належать до пасивних операцій банківської установи, тобто це операції, за допомогою яких банки формують свої грошові ресурси для проведення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій.

Ринок банківських депозитів у світовій практиці загалом прийнято сегментувати на дві частини за джерелами походження коштів, що залучаються банками, – корпоративні та приватні. В Україні такі депозити мають назву відповідно депозити юридичних та фізичних осіб. У фаховій літературі також використовують такі терміни, як оптові та роздрібні депозити, що відображає розподіл на більш великі за об'ємом вкладення корпораціями своїх тимчасово вільних коштів до банків порівняно з дрібними, але більш численними, депозитами населення [1].

Найвагомішою складовою депозитних ресурсів банків є кошти фізичних осіб. Необхідно зауважити, що депозитні операції з фізичними особами відіграють одну з провідних ролей у діяльності банків і фізичних осіб одночасно. З позиції банків вони є основним, більш дешевим, ніж міжбанківські кредити, джерелом поповнення ресурсної бази та підтримки достатнього рівня їхньої ліквідності, з позиції фізичних осіб – джерелом накопичення та збереження вартості

заощаджень. Отже, вони потребують докладного аналізу з позиції забезпечення стабільності та зменшення витратності формування ресурсної бази банків України.

Характеристика та класифікація депозитів банку детально розглянута в роботах: Васюренко О. В., Єпіфанова А. О., Снігурської Л. П. та інших. Аналізу депозитних операцій банку присвячено праці: Васюренко О. В., Волохати К. О., Герасимовича А. М., Парасій-Вергуненко І. М., у яких визначено основні методичні підходи до аналізу, його інформаційне забезпечення та послідовність здійснення [5; 6]. Втім, для визначення сучасного стану депозитних операцій банку з фізичними особами як складової ресурсної бази банків України з позиції забезпечення її стабільності та зменшення витратності необхідний симбіоз теоретичних аспектів з практичними результатами діяльності вітчизняних банків.

Метою статті є аналіз впливу депозитних операцій з фізичними особами на сучасному етапі розвитку банків України на стабільність, диференційованість та рівень витратності ресурсної бази банків.

Аналіз депозитних операцій банку проводять з метою визначення раціональності формування ресурсної бази банку та шляхів оптимізації їхньої структури за двома критеріями: зниження середньої вартості ресурсів банку та підвищення її стабільності та надійності банку загалом.

Проаналізуємо стан депозитних ресурсів фізичних осіб банків України за цими критеріями

за період 2011-2012 років та визначимо подальші шляхи розвитку депозитних операцій банків упродовж 2013 року

З початку 2011 року обсяг коштів фізичних осіб у банківській системі України зріс на 31,2 млрд. грн. до 301,92 млрд грн, що становить 34% від усіх зобов'язань банків. Варто зазначити, що темпи

приросту депозитів фізичних осіб у 2012 році випереджали темпи приросту зобов'язань банків (рис. 1). Так їх розмір протягом 2012 року збільшився на 18,88%, що відповідає сумі у 57,8 млрд. грн. і становив 356,88 млрд. грн. станом на 01.01.2013р.

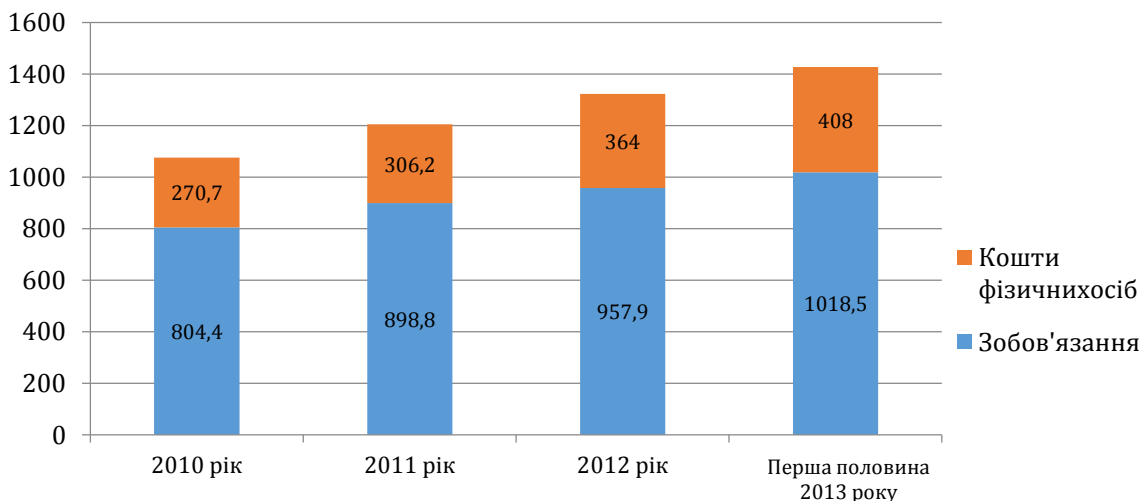

Рис. 1. Динаміка змін коштів фізичних осіб порівняно із зобов'язаннями банків України*

* Розроблено автором за даними [7; 8].

Загалом за період 2011-2012 рр. обсяг депозитних коштів фізичних осіб зріс на 19,12%, що відповідає 59370 млрд. грн. Проте зростання за банками різних груп відбувалось вкрай нерівномірно (табл. 1).

Найбільші темпи зростання відбулися у банків, що належать до другої та третьої груп – 46,38% та 29,29% відповідно. При цьому банки першої групи приростили свій депозитний портфель фізичних осіб лише на 12,69%. Такий нерівномірний

розподіл щодо темпів приросту пояснюється тим фактом, що банки першої групи вже мають достатньо сформований депозитний портфель, тоді як у банків інших груп він ще недостатньо сформований. До того ж значне зростання депозитних ресурсів банків другої та третьої груп також пов'язано зі збільшенням відсоткових ставок за депозитами, що робило їх більш привабливими для потенційних клієнтів.

Таблиця 1. Аналіз динаміки коштів фізичних осіб за групами банків [7]

Групи банків	2011 рік	2012 рік	Відхилення, (+, -)	
			Абсолютне, млрд грн	Відносне
Перша група	214556	241774	27218	12,69%
Друга група	41044	60081	19037	46,38%
Третя група	23965	30984	7019	29,29%
Четверта група	30971	37067	6096	19,68%
Усього за банківською системою	310536	369906	59370	19,12%

До головних лідерів щодо нарощування депозитного портфеля фізичних осіб є «Дельта Банк», «Імексбанк», «ПУМБ», «Укрсоцбанк» та «Приватбанк».

При розгляді структури коштів населення було виявлено переважання строкових депозитів – 231,7 млрд. грн. (76,75%), у той час, як на поточних рахунках було лише 70,2 млрд грн, що дорівнює значенню 23,25%. Протягом 2012 року структура депозитів дещо покращилася, оскільки відбулося

збільшення частки строкових вкладів та зменшення частки вкладів до запитання на 2,25% (рис. 2).

Таке співвідношення між строковими депозитами та депозитами до запитання є свідченням спрямованості банків на підвищення стабільності ресурсної бази. При цьому частка коштів до запитання знаходиться в оптимальному значенні – менше 30%. До того ж протягом року спостерігалось збільшення коштів населення на

строкових вкладах та на поточних рахунках на 25,1 млрд. грн. і на 5,1 млрд. грн. відповідно.

Для оцінки якості депозитних ресурсів фізичних осіб використовуємо коефіцієнтний метод. Для цього розраховуємо два показники – коефіцієнт

структури депозитних коштів та коефіцієнт структури депозитних коштів за строковістю. Результати аналізу наведено у табл. 2.

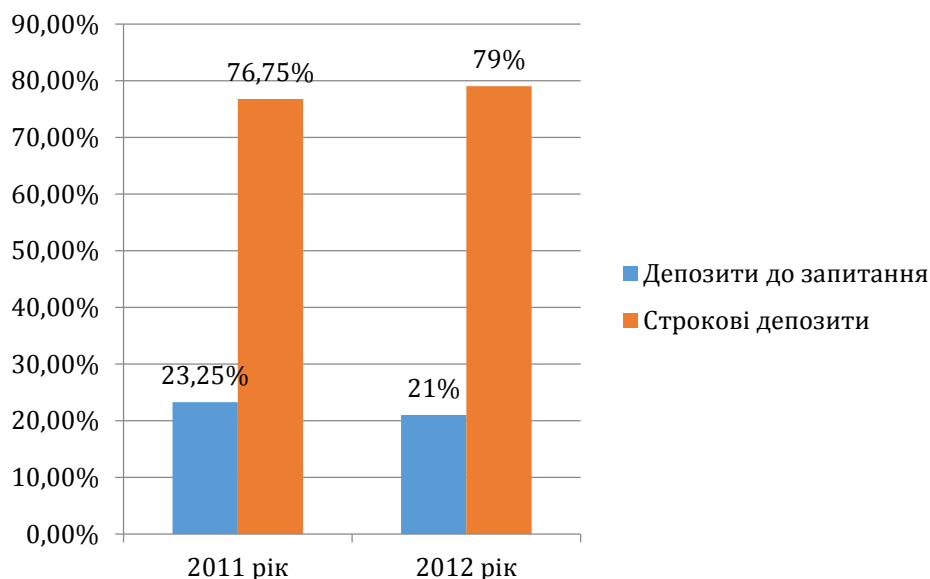

Рис. 2. Динаміка структури депозитних вкладень фізичних осіб за строками залучення у 2011-2012 рр.

* Розроблено автором за даними [9].

Таблиця 2. Аналіз якості депозитних коштів фізичних осіб

Показники	2011 рік	2012 рік	Відхилення, (+, -)
Коефіцієнт структури депозитних коштів	30,29%	26,58%	-3,71%
Коефіцієнт структури депозитних коштів за строковістю	34,07%	38,0%	3,93%

Перший коефіцієнт характеризує стабільність депозитного портфеля банків і визначається як відношення коштів до запитання до строкових коштів банку. Протягом 2011-2012 років значення коефіцієнта знизилося на 3,71%, що з точки зору стабільності ресурсної бази банку є позитивним явищем і характеризує меншу залежність банків від ліквідних коштів. Другий коефіцієнт відображає частку депозитів фізичних осіб у структурі зобов'язань банку. У 2012 році відбулося збільшення його значення на 3,93%, що характеризує низький рівень ліквідності, проте сприяє зміцненню стабільності ресурсної бази банків.

Відносно витратності ресурсної бази банків, то відзначено збільшення витрат банків загалом, проте нерівномірно за різними видами валют та строками залучення. Так здебільшого процентні ставки зростали за депозитними програмами в національній валюті: у 2011 році річний приріст був у межах 1,63%-3,1% залежно від строку депозиту. Проте майже за всіма іншими видами валют (долар, євро та російський рубль) було зазначено незначне зменшення процентних

ставок. Упродовж 2012 року середньоринковий рівень депозитних ставок для фізичних осіб продовжував збільшуватися по всіх валютах і всіма термінами за винятком найбільш короткострокових вкладів у російських рублях, відсотковий дохід за якими знизився на 0,34% (рис. 3). Найбільший річний приріст спостерігався за вкладами у гривні терміном на один і три місяці (на 3,47% і 3,79% відповідно).

Основною причиною стрімкого зростання процентних ставок за депозитами фізичних осіб є виникнення у банків проблеми з ліквідністю, яка особливо гостро відчувається наприкінці кожного з аналізованих періодів (див. рис. 3).

Динаміка процентних ставок за різними типами вкладів упродовж 2011-2012 років репрезентована в табл. 3

Як можна бачити з наведених даних (табл. 3), найвища середня ставка по більшості вкладів у 2011 та 2012 роках була властива для ощадних депозитів –15,89% та 18,98% річних у гривні відповідно. При цьому протягом періодів, що досліджувалися, відзначено їхнє збільшення на 3,09%.

Найбільший річний приріст процентного доходу відзначено за накопичувальними вкладками у гривні, а саме – 3,49% до 18,61% річних.

Найбільш дохідними для клієнтів в іноземній валюті є ощадні вклади в доларах США, де річна ставка складала у 2011 році 7,21% та збільшилася протягом наступного до 7,88% річних, тобто на 0,67% та накопичувальні вклади в євро (ставка у

2012 році складала 6,49% річних, що на 1,17% вище, ніж у попередньому періоді). Отже найменший рівень дохідності депозитів в іновалюті за станом на кінець 2012 р., властивий універсальними внесками (3,94% та 3% річних у доларах США та євро відповідно).

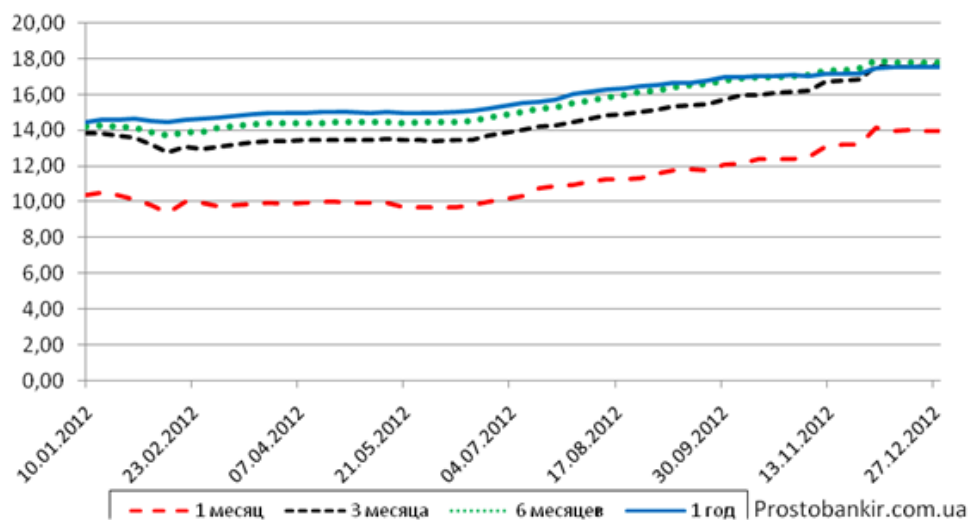

Рис. 3. Динаміка відсоткових ставок з депозитами фізичних осіб у банках України у 2012 році*
* За даними [10]

Таблиця 3. Динаміка процентних ставок за різними типами вкладів [9; 10]

Тип вкладу		Середня процентна ставка						Приріст середніх процентних ставок, %		
		2011 р., % річних			2012 р., %річних			грн.	дол. США	євро
		грн.	дол. США	євро	грн.	дол. США	євро			
Накопичувальні	З можливістю поповнення рахунку, незалежно від періодичності виплати відсотків, але без права часткового зняття грошей	15,12	6,87	5,32	18,61	7,66	6,49	3,49	0,79	1,17
Ощадні	З виплатою відсотків у кінці строку або капіталізацією без права поповнення	15,89	7,21	5,73	18,98	7,88	6,40	3,09	0,67	0,67
Універсальні	З правом поповнення і часткового зняття	8,39	3,52	2,74	10,94	3,94	3,00	2,55	0,42	0,26

Протягом 2011-2012 років банки значно збільшили кількість депозитних пропозицій від 6 до 133 програм залежно від строку та валюти вкладу, що свідчить про їхню зацікавленість у додатковому залученні коштів фізичних осіб, а це є свідченням недостатньо сформованої ресурсної бази.

Що стосується структури приросту депозитних пропозицій за рік, то її можна розглянути на прикладі вкладів на один рік як найбільш типових

для депозитних портфелів фізичних осіб банків України (табл. 4). З даних табл. 4 видно, що найбільший приріст нових депозитів був властивий для ощадних вкладів за різними видами валют. Так загальний приріст депозитних пропозицій у національній валюті складав 166 програм, у доларах США – 145 та у євро – 150 програм). А найменші темпи приросту було виявлено за універсальними депозитами: у гривні – 28 пропозицій, у доларах США – 8 та у євро – 6.

Таблиця 4. Динаміка кількості короткострокових депозитних пропозицій для фізичних осіб [9; 10]

Тип депозиту	грн.			дол.			грн.		
	01.01.2011 р.	29.12.2012 р.	Приріст	01.01.2011 р.	29.12.2012 р.	Приріст	01.01.2011 р.	29.12.2012 р.	Приріст
Універсальні	82	110	28	75	83	8	73	79	6
Накопичувальні	202	321	119	175	264	89	173	269	96
Ощадні	81	247	166	71	216	145	70	220	150
Всього	421	554	133	370	477	107	365	457	92

Упродовж першої половини 2013 року загальна тенденція щодо розвитку ринку депозитних вкладів фізичних осіб не змінилася. Банки продовжували нарощувати обсяги цих операцій, при цьому пропонуючи, в окремих випадках, дещо завищені процентні ставки за депозитами.

Загалом слід зазначити, що ринок депозитних ресурсів фізичних осіб продовжує розвиватися в напрямку збільшення його обсягів та кількості пропозицій. Необхідність нарощувати ресурсний потенціал змушує банки підвищувати ставки за

депозитами, що приводить до подорожчання цього виду ресурсу та зменшення потенційного прибутку. Проте збільшення частки строкових вкладів населення позитивно впливає на стабільність ресурсної бази банку, знижуючи при цьому його ліквідність. Основну перевагу, як і раніше, клієнти віддають депозитам у гривні, проте доларові депозити також користуються популярністю у населення через нестабільність економіки.

Список літератури

1. Прозоров, Ю. Ринок банківських депозитів як напрямок інвестування активів недержавних пенсійних фондів України: аналітичний огляд [Електронний ресурс] / Ю. Прозоров. – Режим доступу: <http://www.pension.kiev.ua/files/BankDeposits.pdf>.
2. Єпіфанов, А. О. Операції комерційних банків [Текст]: навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак І. В. Сало. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.
3. Снігурська, Л. П. Банківські операції і послуги: навч. посібн. / Л. П. Снігурська. – К.: МАУП, 2006. – 456 с.
4. Васюренко, О. В. Банківський менеджмент [Текст]: навч. пос. / О. В. Васюренко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 320 с.
5. Економічний аналіз діяльності комерційних банків [Текст]: навч. посіб. / [Васюренко О. В.; Волохата К. О.]; за ред. О. В. Васюренко – Київ: «Знання», 2006. – 463 с.
6. Аналіз банківської діяльності [Текст] / [Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
7. Аналітичний огляд банківської системи за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_IV_kv_2012.pdf.
8. Аналітичний огляд банківської системи за перше півріччя 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_II_kv_2013_review.pdf.
9. Аналитический отчет о развитии вкладов для физических лиц в банках Украины в 2011 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/individualnyy_biznes/analitika/analiticheskiy_otchet_o_razvitii_vkladov_dlya_fizicheskikh lits_v_bankah_ukrainy_v_2011_godu.

-
10. Аналітичний звіт про розвиток ринку депозитів населення в банках України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostobankir.com.ua/layout/set/print/individualnyy_biznes/analitika/analiticheskiy_otchet_o_razvitii_rynka_depozitov_naseleniya_v_bankah_ukrainy_za_2012_god.

References

1. Prozorov, Y. (2003, September). Market of Bank deposits as the direction of investment of assets of non-state pension funds of Ukraine: analytical review. Retrieved September 15, 2013, from : from <http://www.pension.kiev.ua/files/BankDeposits.pdf>.
2. Epifanov, A. O. & Maslak N. (2007). Operations of commercial banks. Sumy: Universitetskaya kniga.
3. Snigurska, L. P. (2006) Bankiski of operation and favour. Kyiv: MAUP.
4. Vasyurenko, O. (2001) Century Bank management. Kyiv: Academy.
5. Vasyurenko, O. V. & Shaggy K. O. (2006). Economic analysis of the activity of commercial banks. Kyiv: Knowledge.
6. Gerasimovich, A. M. & Alekseenko, M. E. (2004). Analysis of banking activities. Kyiv: KNEU.
7. Analytical review of the banking system by 2012. (2012). Retrieved September 15, 2013, from : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_II_kv_2013_review.pdf.
8. Analytical review of the banking system for the first half of 2013. (2013). Retrieved September 15, 2013, from : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_II_kv_2013_review.pdf.
9. Analytical report on development of deposits of physical persons in banks of Ukraine in 2011. (2011). Retrieved September 15, 2013, from : http://www.prostobankir.com.ua/individualnyy_biznes/analitika/analiticheskiy_otchet_o_razvitii_vkladov_dlya_fizicheskikh_lits_v_bankah_ukrainy_v_2011_godu.
10. Analytical report on development of the market of deposits in banks of Ukraine for the year 2012. (2012). Retrieved September 15, 2013, from : http://www.prostobankir.com.ua/layout/set/print/individualnyy_biznes/analitika/analiticheskiy_otchet_o_razvitii_rynka_depozitov_naseleniya_v_bankah_ukrainy_za_2012_god.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2013 р.